

Ferdinandy György

Forgácsok IV.

Körkép, 2017...

Harminc mai magyar író kisprózája

A végébe kell belevágni, ha el akarja olvasni az ember. A könyv hátsó fertályában jelennek meg a legfrappánsabb szövegek.

Van itt minden: regényrészlet, útinapló, színdarab. Vérbeli novella annál kevesebb. Beigazolódni látszik Réz Pál ítélete: rossz passzban leledzik a magyar irodalom.

Turi Tímea válogatását trópusi szigetemen olvasom. Innen nézve mindent másképpen lát az ember. Talán, mert mást keres ezeken a lapokon. Például, hogy mi lenne ebből a harminc nekirugaszkodásból lefordítható. Van-e köztük, aminek a nagyvilág számára is érvényes a mondanivalója.

A harminc szerzőből tízet ismerek. Jó író van közöttük nem is egy. Hogy miért nem fordítanám le őket? Nehéz megmagyarázni. Nincsen köztük, aki tudtomra adna valami lényegeset. Nincsen tétjük! – írta nemrég elhunyt barátom, Dés Mihály.

Hát igen. Valahol itt van elásva a kutya. Mégsem leszek igazságtalan: mert a Turi Tímea kötetében szereplő legtöbb nőírónak (tízen vannak) friss látásmódja és gyakran fontos mondanivalója van. Róluk szól elsősorban, őket szólaltatja meg ez az antológia.

Kifulladásban lennének, rutinos, kiöregedő skriblerék? Nem lennének meglepődve, ha *dolgunkról a világban* ma már egy női hang tudósítana.

Így talán felszakadozna irodalmunk provincializmusa.

Három válogatás...

Ugyanolyan mások, mai magyar írók antológiája, Mentor Könyvek, 2017-08-24

A Magyar Napló és a Magvető könyvheti válogatásával egy időben jelent meg ez a harmadik, hatvan író felrakoztató marosvásárhelyi szöveggyűjtemény, ami fura címe ellenére sem a két budapesti folytatása. Önzetlen segítő szándék hozta létre: a belőle származó bevételt a társadalom peremén élők, a legelesettebbek megsegítésére kívánja fordítani a kiadó.

A magyar irodalom élvonalából a felkértek közül hatvanan küldték el (természetesen minden ellenszolgáltatás nélkül) írásaikat.

Az *Ugyanolyan mások* azonban nem csak ebben különbözik a Magyar Napló és a Magvető idézett antológiáitól. A kötetben ugyanis jelen vannak mindkét tábor képviselői. Az olvasó reménykedik: hátha megindul itt valami, és a mesterségesen szított gyűlölködésnek vége szakad. Tény, hogy jó érzés végre újra egymás mellett látni az itt szereplő neveket.

Ami a hatvan mű minőségét illeti, megrázó, színvonalas írást olvashatunk itt Ágh Istvántól Rakovszky Zsuzsáig, hosszú lenne a felsorolás! A felkért szerzők általában nem elfekvő kézírataikból vagy régi könyveikből küldtek el részleteket.

Jelen van persze itt is tucatnyi műkedvelő. Érdekes megfigyelni, hogy a legfiatalabb korosztály a legérzékletlenebb.

Világunk nyomorgó, éhező fele persze a Napló és a Magvető szöveggyűjteményeiben sincsen jelen. Ezért kellett volna az esettekről egy harmadik antológia?

Mindegy. Megszületett, harapásnyi friss levegő. Jó érzés: van végre valami, amiben egységesek vagyunk.

Persze kétkem, hogy a kötet bevételeiből jutna majd valami a mélyszegénységben élők szervezeteinek. Az olvasók nem kapkodták a Vörösmarty téren, és nyilván nem lesz az év sikerkönyve sem.

Mégis: ez lenne az első lépés gittegyleteink kifulladásá felé? Így már bőven megérné ez a marosvásárhelyi antológia.

Virtuális valóság...

Évről évre visszalátogatok az Újvilágba. Bámészkodom: itt éltem volna negyven évig? Minden idegen, és mégis, minden otthonos.

A fiam amerikai. Szóval, itt él. Hét végén, ha tud, meglátogat. Errefelé napi tizenkét órát dolgozik, akinek munkája van. Az amerikai álom: minden vasárnap láthatom.

Ma rajtam a sor, én is meglátogatom. Egy kicsit tartok tőle: a saját környezetében – hogyan is mondjam – más a fiam. Emeletes palotát rendezett be magának, és minden ajtó mellett van egy tenyérnyi ovális szerkezet a falon. Élőlény lenne? Női neve van.

– Alexa! – szól rá a gyerek. És zenét rendel magának. Az ovális lány engedelmeskedik. Megkérdezi, hogy mit akarunk hallani. Volt idő, amikor szívesen elcseréltem volna egy ilyen masinára az élettársamat.

Ma pedig vár rám egy újabb meglepetés. A fiú nagy, fekete szemüveget erősít a fejemre, a csuklómra pedig vasperecet kapok. Amikor beindul a gépezet, egy felhőkarcoló tetején találok magam. Körülöttem gengszterek tülekednek, és nekem le kell lőnöm őket. Forgolódom a magasban, nyomogatom a gombokat. Elfelejttem, hogy vasárnap van, és a fiamnál vagyok.

Amikor lelőnek, sziklás hegyoldalon találom magam.

– Másszál! – biztat nevetve.

Próbálom, de amikor lenézek a mélybe, megfordul velem a világ: kis híján elhányom magam.

– Mit akarsz látni?

– Akármit.

Az utcánkat, ha lehet. A kisközértet és a patikát. A postát, ahol feladom a leveleimet.

És már látom is. Ez itt Eurázsia, és benne, középen a Kárpát-medence. Egy cseréptető ház, két diófa. A tenyéryni árnyék, ahol minden délután az Újvilágról álmodom.

– Valami mást?

– Itt lakik a barátom. Ez itt egy mandulafa, az ablak alatt.

Ennyi. Folyik rólam a víz, a szemüveg is párás, mire leszereli rólam a fiam.

– És ezt hogy hívják?

– Hogy mit?

– Hát ezt az egészet.

– Virtuális valóságnak! – feleli nevetve.

Nézem a szótárt: virtuális. Lehetséges vagy látszólagos. Amíg én itt lövöldözök, percenként éhen hal egy gyerek. Más szóval: nem szeretem a fölösleges dolgokat.

– Veszélyes találmány! – mondja a fiam.

– Mire jó?

– Nem lehet többé titkod. Privacy – mondja. Magánéleted. Neked odaát nincsen rá szavad.

Alexa!

– Igen?

Meccset nézünk, Barcelonában süt a nap.

Egy vén mandulafa. A barátom. Amint hazaérek, meglátogatom.

Kannás Alajosról...

A nyugati magyar irodalom árnyékhuszáiról – feledésre ítélt barátaimról – azt hittem, már mindent megírtam. Aztán most itt van ez a nagyszerű, 2016-os amerikai film, a *Loving*, ami eszembe juttat egy az átlagosnál is tragikusabb életutat. A kaliforniai Kannás Alajosét.

A film egy kőművesről szól, aki fekete lányt vesz feleségül, és akinek megvetés az osztályrésze egész életében, kirekesztés, mi több: üldöztetés a egyes házasságok 1977-es (!) törvénybe iktatása előtt. (A törvény több államban ma sem működik.)

Kannás Alajos 1948-ban hagyta el az országot, és az ötvenes évek elején került az Egyesült Államokba, ahol fekete bőrű lánnyal kötötte össze az életét. Bécsi

tanulmányai befejezése után egy marginális néger negyed pszichológusa lett, és tudtommal mindvégig az is maradt.

Huszonkét évesen vette a nyakába a világot, de a világháborús magyar menekültekkel került a kapcsolatot. Mint írja, „nem tudott szövetségre lépni divatjamúlt áramlatokkal és álprófétákkal, álmártírokat dicsőítőkkal”. 1956-ban olyan „Bécsben tanuló amerikai katona, aki pontosan tudja, hogy a bádogfejű washingtoni hatalmasoknak az égvilágon semmi közük október 23. tisztítótűzéhez”.

A nyugati magyar irodalom sem fogadta be őt. Egész életében – mint írja – „hajszolt árny maradt”.

Talán három könyve jelent meg, önkiadásban, ezekről még Borbándi Gyula lexikona sem közöl pontos adatot. Nekem 1965-ben írt először. A Los Angeles-i négerek lélekgyógyásza nyilván rokon lelket fedezett fel a Puerto Ricó-i diákokért kiálló '56-os magyarban.

Polcomon két versesfüzetét őrzöm. 1963-as zsengeit és az 1988-as, immár kiforrott *Kormos köveket*. De volt előkészületben egy izgalmasnak ígérkező ciklusa, amit a betegek között eltöltött hosszú élet inspirált, és aminek sajnos nyoma se maradt.

Nem volt jelentős költő Pomogáts Béla elefánt-memóriája szerint. De műkedvelő sem. Tucatnyi megrendítően szép verse van. Megérdemelné, hogy foglalkozzon életművével valaki.

Arról, hogy mi lett a sorsa, nem találok adatot. A fiait kellene felkeresnem? Vajon élnek-e Kannás nevű feketék Los Angeles külvárosaiban?

Két felfedezés...

Az ember sok mindent összeolvas. Még degenerált makulával is. Nekem 2017 tavaszán, az áprilisi fesztivál és a Könyv júniusi ünnepe között kis híján félszáz ajándékkötet gyűlt össze az asztalomon. Mostra irodalmunk idei terméséből, szerzők, akiknek még eszükbe jutok.

Van itt minden: műkedvelők rigmusai – ebben mi erősek vagyunk –, és hát mindenféle figyelemre méltó próbálkozás. Elmúlik a nyár, mire valamennyi küldeménybe beleolvasok.

Komolyan veszem a munkám. Érdeemes, minden évben vár valami meglepetés. Az idén két költőt fedezek fel. Tóbiás Krisztián félszáz oldalas versfolyamát „szelíd veszélynek” nevezi a szerkesztői utószó. Hogy kire, mire? Az emberre, a világra? A se hideg, se meleg provincializmusban dagonyázó irományokra mindenképpen. Ha ugyan értő olvasóra talál a *Wilkinson penge* zentai kötete.

Másik felfedezésem keményebb dió. Zend Róbert válogatott – 1958 és 1985 között született írásait – micsoda véletlen! – Tóbiás Krisztián adta ki. Ezt az 1956-os, Kanadában landolt magyar költőt – kor- és sorstársamat – nem tudtam megszeretni száműzetésünk harminc éve alatt.

Amin ma, fél évszázad után sem csodálkozom. Az 1958-ban induló *Bibliai időkben éltünk* igencsak gyenge próbálkozások gyűjteménye. Ember legyen, aki keresztülragja rajta magát.

A siker Zendet angol nyelven éri utol. Kanadai költő lesz, mondják, ma Torontóban utca viseli a nevét. A jó írások pedig akkor születnek, amikor – élete utolsó éveiben – végre bevallja, hogy „itt élek a nagyvilágban, és minden vágyam az, hogy egy kis ország irodalmának vérkeringésébe bekerüljek”. Vagyis, amikor irodalmunkba „visszakéredzkedik”.

Ha valaki kiemelné a válogatás befejező részében található torokszorító (próza-)verseket, lenne esély rá, hogy Zend Róbert végre bekerüljön irodalmunkba. Talán még utcát is elnevezne róla valaki.